

SIETZE DE VRIES IN HAMBURG
ST. KATHARINENKIRCHE

J. Praetorius: Was kann uns kommen an für Not (4 versus); J.A. Reincken: Choralphantasia 'An Wasserflüssen Babylon'; J.S. Bach: Von Gott will ich nicht lassen BWV 658; Fantasia super 'Komm heiliger Geist' BWV 651; S. de Vries: Improvisatie Partita Psalm 86 (6 versus)

Sietze de Vries, 'Reincken-orgel' St. Katharinenkirche Hamburg

JSB Records JSBH011214
speelduur 80' - prijs € 15,00

Te bestellen via www.jsbrecords.nl of bij
JSB Records, Havenweg 48,
9982 ED Uithuizermeeden.

“Met de aankoop van deze orgel-cd heeft u in twee opzichten een goede keus gemaakt.” Zo begint het cd-boekje bij de nieuwste cd van Sietze de Vries. Het zijn woorden van de evangelist Johan Krijgsman. Die goede keus, zegt Krijgsman, is allereerst omdat dit de eerste cd is van een Nederlandse organist op het door Flentrop gereconstrueerde Hamburger St. Katharinen-orgel en op de tweede plaats “omdat u hiermee het evangelisatiewerk steunt dat verricht wordt vanuit de evangelisatiepost ‘Bij Simon de Looier’ in Amsterdam.”

De Vries had als organist “de lastige taak om te kiezen wat er op deze geluidsdrager werd vastgelegd” want het lag hier voor de hand om Scheidemann, Reincken en Bach te programmeren. Het werd echter geen Scheidemann, maar een andere Hamburger organist en vroegere leerling van Sweelinck: Jacob Praetorius; hij was verbonden aan de Petrikirche. Daar stond in die tijd een drieklaviers orgel met 48 stemmen. Het cd-programma wordt geopend met Praetorius’ indrukwekkende vier variaties tellende *Was kann uns kommen an für Not*. De melodie is dezelfde als die van *Es ist gewisslich an der Zeit*. Een prachtige binnenkomer, dit werk, met in het eerste vers dubbelpedaal, met in het klein octaaf de cantus firmus. In stijl sluit De Vries de variatiereeks af met het koraal. Dan komt Reinckens grote koraalfantasia *An Was-*

serflüssen Babylon, die zo nauw verbonden is met het St. Katharinen-orgel. De Vries brengt het omvangrijke stuk met verve, het klinkt allemaal heel ‘aandachtig’ en er is fraai geregistreerd. Bijna zonder onderbreking komt het koraal erachteraan, net of het een opgesmukte zetting van Herr Reincken zelf is. Aan alles is te horen dat De Vries helemaal in zijn element is! Interessant om te vergelijken is de uitvoering van hetzelfde werk en op hetzelfde instrument door Pieter van Dijk op de cd *Regina Renata* (Fischer, Van Dijk en Zerer), juli/aug. 2013.

De Vries vervolgt met Bachs *Von Gott will ich nicht lassen*. Het wordt heel fraai en delicaat gespeeld met de vanaf c¹ overblazende Querflöte 8 fs (HW) van H. Scherer senior uit 1591 en met de c.f. in het pedaal met de Nachthorn 4 fs, gereconstrueerd naar H. Scherer junior, orgel Tangermünde (1624). Deze koraalbewerking met genoemde ‘tere’ registers is geprogrammeerd tussen twee zeer luid geregistreerde andere werken, met gekoppelde plena en tongwerken, inclusief de Posaune 32 fs. Dat vergt tweemaal een flinke aanpassing van de luisterhouding. Zelfs Moor, een van onze beide katten, bewoog na die weldadige zachte klanken meteen zijn oren bij de inzet van Bachs *Fantasia Super Komm heiliger Geist ...* met “PED: Pr.16, O.8, O.4,Rp,Mix, Pos.32, Po. 16, Tr.8” en dan manualiter met gekoppeld plenum hoofd- en bovenwerk. In zijn toelichting zegt De Vries: “In de *Fantasia* over ‘Komm Heiliger Geist’ steekt er een ware pinksterstorm op in de manualpartijen ...”. Mooi gevonden!

De Vries speelt op deze cd 46’30 minuten literatuur; ruim 33 minuten zijn gewijd aan improvisatie. Improviseren is immers zijn handelsmerk?! Zelf zegt hij in zijn toelichting dat hij op verzoek van Johan Krijgsman improviseerde op de melodie van Psalm 86 en dat hij recht wilde doen aan de rijke tekst, maar ook gepoogd heeft om zoveel mogelijk klankkleuren te laten horen die op de cd nog niet aan bod waren gekomen. En dat doet hij dan heel fraai in verschillende vormen, zoals koraal, cantus firmus gecoloreerd en uitgebreid gecoloreerd met voorimitaties. De vierde variatie heeft de sfeer van Bachs *Christ unser Herr zum Jordan kam*. De vijfde variatie is een koraalfantasia

op zich en de zesde is een ‘demonstratie’ met veel afwisseling van alle tongwerken. (Orgelliefhebbers die met de Stichting Groningen Orgelland de jaarlijkse orgelreis hebben meegemaakt, kennen dit soort uitmuntende ‘klankproeverijen’ van De Vries op instrumenten waar ook hij dan voor de allereerste keer komt en tijdens het verhaal van de excursieleider in stilte de positionering van alle registerknoppen in zich opneemt, waarna hij zonder enige hapering de hele orgelmenukaart op meesterlijke wijze etaleert!) De zevende variatie is een meer dan negen minuten durende fuga, waarin passages met klavierwisselingen, gevolgd door koraalregels in de vergroting. Het verhalende gedeelte van het cd-boekje wordt afgesloten met een kleine bijdrage van Frits Elshout, directeur van Flentrop Orgelbouw. Bij alles wat men in de afgelopen jaren in *De Orgelvriend* heeft kunnen lezen over de reconstructie van het St. Katharinen-orgel komt er nu via deze cd-bespreking een aardig feitje uit Elshouts verhaal bij: “Een andere interessante vondst was de asbak van de fa. Rudolf von Beckerath. Dat bleek de enige oude keel (F) van de Bazuin 32’ van Friedrich Besser uit 1674 te zijn.”

De uitstekende opname, verzorgd door de man ‘achter’ de ‘J’ van JSB Records, was weer Jan Willem van Willigen.

Dirk Molenaar

JOHANN SEBASTIAN BACH
HAYO BOEREMA

Praeludium et Fuga in D BWV 532; Allein Gott in der Höh’ sei Ehr BWV 662; Praeludium et Fuga in e BWV 548; Allein Gott in der Höh’ sei Ehr BWV 663; Toccata, Adagio et Fuga in C BWV 564; Allein Gott in der Höh’ sei Ehr BWV 664; Passacaglia in c BWV 582
Hayo Boerema, Marcussen-hoofdorgel Grote of Sint-Laurenskerk Rotterdam
Hayo CD 197204

Speelduur 79' - prijs € 15,00
Verkrijgbaar in de winkel van de Laurenskerk of
te bestellen via www.laurenkerkrotterdam.nl

De restauratie van het transeptorgel in de Laurenskerk te Rotterdam is al jaren onderwerp van gesprek. Het drieklaviers-orgel werd in 1959 door de firma Marcussen in de voormalige orgelkas van de Bartolomeuskerk te Schoonhoven gebouwd en tevens met een rugpositief uitgebreid. Deze orgelkas, in 1540 vervaardigd door orgelbouwer Hendrik Niehoff uit 's Hertogenbosch en schrijnwerker Adriaan Schalken, ziet er weliswaar prachtig uit maar er moet het nodige gebeuren om het orgel weer te laten klinken als vroeger. Het instrument is te beschouwen als het laatste werk van Sybrand Zachariassen dat door hemzelf is geïntoneerd en sindsdien niet meer is gewijzigd. De erkenning als rijksmonument, enkele jaren geleden, betekent dat men voor een belangrijk deel kan rekenen op rijkssubsidie, maar dat men het resterende bedrag zelf bijeen zal moeten brengen door middel van allerlei fondsen en acties. Een van die acties is deze Bach-cd waarop Hayo Boerema het hoofdorgel van de Laurenskerk bespeelt, dat in 1973 eveneens door Marcussen werd gebouwd.

Het programma op de cd is evenwichtig opgebouwd: we krijgen vier monumentale orgelwerken te horen uit verschillende periodes, die qua textuur om en om aan elkaar verwant zijn. Ze worden afgewisseld door de drie onvolprezen koraalbewerkingen over *Allein Gott in der Höh sei Ehr* uit de Leipzigkorallen.

De beide delen van *Praeludium en Fuga in D gr.t.* BWV 532 zijn naar alle waarschijnlijkheid gescheiden van elkaar ontstaan. De grote tegenstellingen in het typisch door Buxtehude beïnvloede Noord-Duitse praeludium, dat met zijn virtuoze openingstoeladders in het pedaal onmiddellijk de toon zet, worden door Boerema prachtig tot een

geheel samengesmeed. Voor de daaropvolgende doorzichtige fuga moet je de nodige bravoure en pit in huis hebben en Boerema bezit die volop, het is heerlijk om naar te luisteren.

De doorwrochte monumentale *Praeludium en Fuga* in e kl.t. BWV 548, een rijp werk uit Leipzig dat door Spitta "eine zweisätzliche Orgelsymphonie" werd genoemd, past perfect bij de monumentaliteit van het grote Marcussen-orgel. Technisch imponerend en emotioneel geladen maakt Boerema er een modeluitvoering van.

Het derde grote werk *Toccata, Adagio en Fuga in C gr.t.* BWV 564 heeft verwantschap met het eerste. Ook hier gaat het om een Noord-Duits werk met virtuoze pedaalpassages en kort voor de fuga een sterk chromatisch langzaam gedeelte. Maar het hart van de compositie is Italiaans, een prachtige cantilena, die door Boerema met de grootst mogelijke souplesse en liefde wordt gespeeld. De fuga is net als bij BWV 532 een en al brillen en opgewektheid.

Het laatste werk op de cd is de *Passacaglia* BWV 582 waarin Bach, sterk door de *Passacaglia* van Buxtehude beïnvloed, nieuwe wegen bewandelt. De lengte van het thema, de rijke variatiekunst, de tegenstelling tussen kunstige polyfonie en losse homofonie en de toegevoegde apotheose in de vorm van een dubbelfuga leiden tot een kolossale compositie die uniek is in de muziekliteratuur. Qua verantwoorde interpretatie en registratie kun je met zo'n werk meerdere kanten op. De keuzes van Hayo Boerema zijn niet altijd de keuzes die ik zou prefereren maar dat maakt zijn vertolking niet minder imposant.

Wat een geweldige vondst om deze werken steeds te laten afwisselen door de drie magnifieke bewerkingen van *Allein Gott in der Höh sei Ehr* uit de Leipzigkorallen: BWV 662 met de rijkelijk versierde cantus firmus in de bovenstem, BWV 663 met zijn prachtige cadans en de versierde cantus firmus in de taille, en het milde zangerige trio BWV 664. De korallen worden door Boerema in prachtige kleuren met de grootst mogelijke verfijning en rubato uitgevoerd.

Het uitstekend verzorgde boekje geeft in het Nederlands en Engels informatie over de werken, de organist en het orgel. Advies: absoluut aanschaffen deze cd!

Lourens Stuifbergen

THE STEINMEYER ORGAN IN NIDAROS CATHEDRAL

MAGNE H. DRAAGEN

E. Grieg/arr. H.B. Gaul: Morgenstimmung (Peer Gynt Suite I Op. 46); M. Dupré: Placare Christe Servulus (Tombeau de Titelouze Op. 38); H. Howells: Master Tallis' Testament; Ch.-M. Widor: Marche Nuptiale (Conte d'Avril Op. 64); M. Reger: Benedictus (12 Stücke Op. 59); E. Hovland: Toccata over Kjærlighet er lysets kilde; Th. Dubois: In Paradisum; L. Nielsen: Orgelfantasi 'Nidarosdomens klokker'; S. Karg-Elert: Hommage to Handel Op. 75B; A. Sandvold: Adagio Op. 9; P. Eben: Moto Ostinato (Sonntagsmusik); G.F. Handel/tr. O.H. Peasgood: Hornpipe (Water Music, Suite in F HWV 348); M.H. Draagen: Improvisasjon over en folketone fra Hornindal; E. Gigout: Grand Choeur Dialogué

Magne H. Draagen, Steinmeyer-orgel
Nidaros Kathedraal Trondheim
LAWO classics - LWC1075
speelduur 79' - prijs € 19,95
Prijs Lezersaanbieding: € 15,96
(zie pagina 36)

Na zoveel te hebben gelezen over een – op papier – bijzonder fascinerend instrument, is het prettig om het sinds kort ook te kunnen horen op een nieuw verschenen cd van LAWO Classics door Magne H. Draagen (1974). Draagen werd in 2013 benoemd tot *Director of Music* in de Nidaroskathedraal. Hij speelt een programma met naast bekende (orgel)werken ook enkele verrassingen, zoals de *Marche Nuptiale* van Widor, een orgelfantasia over de klokken van de Nidaroskathedraal en een *Adagio* van Arild Sandvold. Soms kan het een voordeel zijn dat je opnamen van bekend repertoire kunt vergelijken met favoriete uitvoeringen die je al jaren in huis hebt en goed kent. En bij vergelijking met (mijn) favorieten valt mij op dat deze cd werkelijk een *juweel* is. Er wordt zeer muzikaal gespeeld op een instrument van wereldklasse!

Ik ben in het bezit van enkele oude lp's en een cd van het orgel in de omgebouwde toestand van 1962 en wanneer je deze opnamen vergelijkt met de klank op deze nieuwe cd dan blijkt dat het instrument

ongelofelijk veel heeft (terug)gewonnen. Want op de oude(re) opnamen klonk het instrument indrukwekkend, maar niet heel bijzonder of spectaculair. En zo klinkt het orgel na de herbouw door Kuhn wel: spectaculair.

Deze cd bewijst dat de terugkeer naar de originele opbouw en samenstelling niet voor niets was. Het Steinmeyer-orgel klinkt weer als een logische en volmaakte samengestelde *eenheid*, wat bewijst dat je – hoe groot een instrument ook is – niet zomaar enkele registers kunt schrappen en daarbij verwacht dat dat toch niet zal opvallen! Het orgel past zich als een kameleon aan het gespeelde repertoire aan, het is een zeer veelzijdig instrument, dat zich, ondanks de grootte ervan, kenmerkt door uiterste verfijning; nooit wordt de klank te luid of ordinaar. De akoestiek van de kathedraal is voor het orgel gunstig, maar niet overdadig. Daardoor is alles goed te horen, de klank is helder, belijnd en afgewogen. Het is duidelijk dat aan intonatie buitengewoon veel aandacht is besteed.

Hoe kun je de klank van een dergelijk reuzenorgel kenschetsen? Het is niet in eerste instantie de typische en herkenbare Steinmeyer-klank uit begin 20^e eeuw, zoals te horen is in de Nederlandse instrumenten of een groot orgel als dat van de Marienkirche in Landau. Het is ook geen groot *samengesteld* orgel, zoals dat in Passau. Nee: hier klinkt een *eenheid* waarbij de jaren waarin Hans Steinmeyer in de Verenigde Staten heeft gewerkt zich niet verloochenen. Het orgel heeft de allure en buigzaamheid van een Engels kathedraalorgel, gekoppeld aan Amerikaanse orkestrale schoonheid en Duitse warmte, volheid en helderheid. In een discussie op *Facebook* stelde een bekende orgelbouwer onlangs dat universele orgels niet bestaan, apparaten met veel knoppen zonder karakter wél. Na het beluisteren van deze cd vraag ik me af of

dat klopt. Want als er al zo iets als een universeel orgel met veel knoppen maar met minstens zo veel *karakter* bestaat, dan staat het in Trondheim! Het blijkt dat als er met kennis van zaken en grote zorgvuldigheid wordt gewerkt, het wel degelijk mogelijk is een orgel te bouwen waarop veel, zeer veel repertoire niet alleen overtuigend, maar ook fantastisch klinkt! Wellicht heeft men er bij de bouw niet bewust naar gestreefd een universeel orgel te bouwen (in de trant van: een beetje Silbermann en een beetje Schnitger, gekoppeld aan wat registers in de stijl van b.v. Cavallé-Coll en Father Willis), maar door de manier waarop het is gedisponneerd en waarop alles samenvalt kun je hier gerust over een universeel orgel spreken. En dat is geen toevalstreffer!

In elk stuk op deze cd is wel iets bijzonders en moois te horen, het instrument imponeert en ontroert steeds opnieuw. Herhaaldelijk beluisteren leidt telkens tot nieuwe ontdekkingen. Een prachtige Klarinet (met zeer herkenbare *Prinsessekerk*-klank!) een fantastische French Horn (met complimenten aan de firma Willis!) in Grieg, wonderschone fluiten (Dubois), Harp en Celesta in Widor, Chimes in de improvisatie, een caleidoscoop van klanken in Karg-Elert, hogedruktongwerken in Handel, een grote diversiteit aan strijkers en solotongwerken, uiterst effectieve zwelkasten: té veel moois om op te noemen.

Deze cd is zeker niet alleen een eerbetoon aan het werk van de firma Steinmeyer, maar ook aan de firma Kuhn. Door zich in te leven in het oeuvre van Steinmeyer, en in het bijzonder in dit instrument, dat binnen dit oeuvre een bijzondere plaats inneemt, zijn zij erin geslaagd om, zonder zichzelf op de voorgrond te stellen, een topinstrument in ere te herstellen. En de Nidaroskathedraal mag zich gelukkig prijzen met de komst van Magne Draagen, die op deze cd bewijst een voortreffelijk organist te zijn!

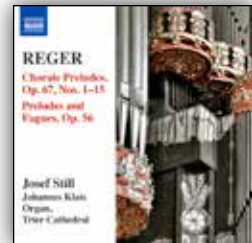
Kortom: ik steek mijn enthousiasme voor deze cd niet onder stoelen of banken, ik kan iedereen aanraden om de cd aan te schaffen, door de lezersaanbieding van *De Orgelvriend* kan dat ook nog eens bijzonder voordelig!

Dave Lazoe

MAX Reger ORGAN WORKS VOL. 14

Fünf Leicht ausführbare Präludien und Fugen für die Orgel op. 56; uit 52 Choralvorspiele op. 67: nrs. 1-15

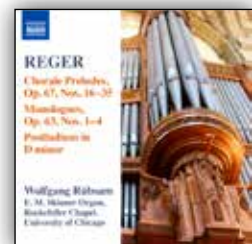
Josef Still, Klais-orgel Dom Trier
Naxos 8.572907 - speelduur 78'
prijs € 7,62

MAX Reger ORGAN WORKS VOL. 15

Monologe op. 63 nrs 1-4; uit 52 Choralvorspiele op. 67: nrs. 16-35; Postludium d-Moll, WoO IV/12

Wolfgang Rübsum, Skinner-orgel Rockefeller Chapel, University of Chicago
Naxos 8.572908 - speelduur 79'
prijs € 7,62

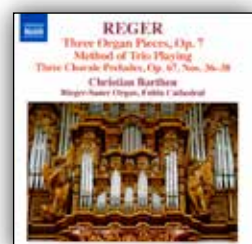

MAX Reger ORGAN WORKS VOL. 16

Drei Orgelstücke op. 7; Schule des Triospiels: 15 Inventionen von J.S. Bach (BWV 772-786) arrangiert von Max Reger und Karl Straube; uit 52 Choralvorspiele op. 67: nrs. 36-38; Orgelstücke ohne Opusnummer: Präludium und Fuge C-Dur; Präludium und Fuge d-Moll WoO IV/10; J.S. Bach/bew. Reger: Toccata und Fuge d-Moll BWV 913

Christian Barthen, Rieger-orgel Dom Fulda
Naxos 8.572909 - speelduur 75'
prijs € 7,62

Importeur: Outhere Distribution,
www.outhere-music.com

Vorig jaar verschenen de delen 14, 15 en 16 van de complete orgelwerken van Max Reger op het Naxos-label, waarmee deze serie nu is voltooid. Niet elk cd-label weet de integrale uitgave van Regers orgelœuvre tot een goed einde te brengen. Motette bracht het al jaren geleden niet verder dan vijf delen. Dabringhaus & Grimm biedt de complete orgelwerken in een 14-cd-box door Rosalinde Haas (op één orgel in Frankfurt am Main) en verder is er een complete reeks van Fugatto door Roberto Marini op 8 dubbel-cd's en 1 enkele cd waarop ook bewerkingen staan. Cor van Wageningen speelt op ToccaTa Records alleen 'Repräsentative Orgelwerke'. Het Duitse label Oehms (Bernhard Buttman) bracht tot dusver twee cd-boxen van 4 cd's uit en het Franse (!) Hortus met Jean-Baptiste Dupont is net begonnen met een *Intégrale* waarvan inmiddels 3 cd's zijn verschenen. Begin dit jaar voegde ook het label Cybele zich aan dit rijtje toe met de eerste drie delen van de *Sämtliche Orgelwerke*, gespeeld door Martin Schmeding op verschillende romantische orgels in Duitsland.

Josef Still, die al verschillende delen van Naxos' Reger-integrale voor zijn rekening nam, speelt op Volume 14 de vijf *Leicht ausführbare Präludien und Fugen* die Opus 56 vormen, en die trouwens best hoge eisen stellen aan de uitvoerende. Het zijn stukken die de luisteraar voor zich innemen vanwege hun compacte en doorzichtige structuur. Josef Still, al ruim twintig jaar organist van de Dom in Trier, speelt ze op 'zijn' Klais-orgel uit 1974, naar mijn mening een van de fraaiste orgels uit het huis van Klais uit deze periode.

Van de 52 *Leicht ausführbare Vorspiele zu den gebräuchlichsten evangelischen*

Domorganist Josef Still.

Chorälen Op. 67 speelt Still de eerste vijftien. Ze variëren in tijdsduur van nog geen minuut (*Alles ist an Gottes Segen*) tot 4½ minuut (*Herr, wie du willst, so schick's mit mir*). Het zijn ware juweeltjes van polyfonie, zoals de puntig gespeelde *Aus meines Herzens Grunde* en *Ein' feste Burg ist unser Gott*, het beschouwend-omspelende *Christus, der ist mein Leben*, het paaskaal *Erschienen ist der herrliche Tag*, het in 12/8 maat geschreven *Herr Jesu Christ, dich zu uns wend'*, het wonderschone *Herzlich tut mich verlangen* en het jubelende *Jauchz, Erd', und Himmel, jubel!*

Het klankbeeld dat we op Volume 15 horen is heel anders dan dat van Trier; het betreft hier namelijk het Ernest M. Skinner-orgel (Opus 634, 1928) in de Rockefeller Memorial Chapel van de Universiteit van Chicago. Een orgel van 150 registers met een *full orchestral sound*, zoals in het boekje valt te lezen, bestaande uit een hoofdorgel en een galerijorgel voor koorbegeleiding. Het orkestrale karakter pakt vooral gunstig uit voor de 'rustige' en zacht geregistreerde koraalvoorspelen Op. 67, waarvan we op deze cd de nummers 16 t/m 35 horen. Zoals *Jesu Leiden, Pein und Tod; Jesu, meine Zuversicht; Jesu, meine Freude; Mach's mit mir, nach deiner Güte; Nun komm' der Heiden Heiland; O Gott, du frommer Gott* en *Seelenbräutigam*. In de luider geregistreerde voorspelen ben ik iets minder overtuigd van de orgelklank met betrekking tot Reger. Het kan ook liggen aan de 'neobarokke' manier van registreren van Wolfgang RübSam, die overigens verantwoordelijk was voor de gehele productie van de integrale orgelwerken van Reger op Naxos. Eigenzinnig is deze organist soms ook in zijn tempo en rubato, waardoor voorspelen als *Jerusalem, du hochgebaute Stadt; Lobe den Herren, den mächtigen König; Nun danket alle Gott* en *Schmücke dich* niet lekker 'stromen'. Het kan ook anders, zoals hij laat horen in *Nun freut euch, lieben Christeng'mein*.

De cd opent met de eerste vier van de 12 *Monologe* Op. 63, uitgegeven in 1902. Deze vier qua karakter zeer van elkaar verschillende stukken (*Präludium C-Moll, Fuge C-Dur, Canzona g-Moll* en *Capriccio A-Moll*) droeg Reger op aan de Hannoverse organist Hermann Dettmer. De andere *Monologe* zijn

te vinden op Volume 4 (*Introduktion und Passacaglia f-Moll* door Josef Still in Trier) en op Volume 13 (nrs. 7-12 door Christian Barthen in Mannheim).

Het laatste werk op de cd, een onbekend *Postludium d-Moll* zonder opusnummer, stamt uit 1903 en klinkt ook echt als een naspel.

Op het afsluitende Volume 16 vinden we nog een aantal minder bekende werken van Max Reger, gespeeld door Christian Barthen op het orgel in de Dom te Fulda. Achter het historische front van Adam Öhninger uit 1713 bouwde de firma Rieger uit Schwarzach in 1994 een nieuw orgel, met gebruikmaking van een aantal registers uit het voormalige Sauer-orgel uit 1877.

Allereerst zijn daar drie orgelstukken Opus 7, geschreven in de jaren 1892-'93 in Wiesbaden, waar Reger op dat moment zijn studie bij Hugo Riemann voltooide. Hij droeg ze op aan de Nederlandse organist-componist Samuel de Lange, die tussen 1900 en 1908 directeur van het conservatorium in Stuttgart was. Vooral het *Präludium & Fuge c-Moll* verradt Regers in die tijd groeiende belangstelling voor J.S. Bach; de voor de latere Reger zo kenmerkende chromatiek is hier nog grotendeels afwezig. Het tweede stuk is een ruim 8 minuten durende fantasie over het 'Te Deum', gevolgd door een bijna even lange fuga in d kl.t.

Er bestaan weinig opnamen van de *Schule des Triospiels*. Het betreft hier een arrangement van Max Reger en Karl Straube van de 15 tweestemmige *Inventionen* BWV 772-786 die Johann Sebastian Bach in 1723 componeerde tijdens zijn laatste jaren als *Hofkapellmeister* in Köthen. Hij schreef ze als studiemateriaal voor zijn oudste zoon Wilhelm Friedemann. Reger en Straube werkten deze *Inventionen* om tot oefeningen in triospel door er een derde stem (voor de linkerhand) aan toe te voegen. De oorspronkelijke partijen van Bach worden gespeeld door de rechterhand en de voeten. Het geheel is voorzien van voet- en vingerzettingen. Interessant materiaal voor orgelstudenten die zich in het triospel willen verdiepen.

Van de 52 koraalvoorspelen Op. 67 horen we de nummers 36 t/m 38, resp. *Sollt' ich meinem Gott nicht singen, Straf' mich nicht in deinem Zorn* en *Valet will ich dir geben*.

Aansluitend vinden we op deze cd enkele werken zonder opusnummer: het z.g. *Limonadenpräludium* in C van slecht 7 maten (zo genoemd omdat Reger ze op 22 augustus 1900 op papier zette terwijl zijn gastheer Adalbert Lindner in die tijd limonade inschonk) en een in hetzelfde jaar ontstane fuga. *Präludium und Fuge d-Moll* ontstond twee jaar later en werd gepubliceerd in het tijdschrift *Die Musikwoche*.

Het laatste werk waarmee de serie afsluit is een bewerking van Bachs *Tocatta und Fuge d-Moll* BWV 913 die Reger in 1902 maakte. Het betreft dus niet de overbekende 'd-Moll' maar een relatief vroeg klavecimbewerk van Bach. Reger maakte het werk zogezegd 'geschikt' voor uitvoering op een romantisch orgel met pedaal, met crescendo- en decrescendi die worden bereikt door register- en manuaalwisselingen en gebruik van de zwelkast. Barthens vertolking is zeer overtuigend en smaakvol geregistreerd.

Foto: Wikimedia/Petrus Silesius

Fulda, Kathedraal.

Voor orgelliefhebbers met een bescheiden budget is de Naxos-Reger-integrale een uitstekend alternatief ten opzichte van duurdere producties. De boekjes bieden voldoende achtergronden bij de gespeelde werken in Engels en Duits en bevatten altijd gegevens en disposities van de bespeelde orgels.

Gerco Schaap

MAX REGER ORGELWERKE
HEINRICH WALTHER
 Phantasie und Fuge d-Moll Op. 135b; M. Reger/
 arr. Walther: Symphonischer Prolog zu einer Tra-
 gödie Op. 108; Fantasie und Fuge über
 B-A-C-H Op. 46
 Heinrich Walther, Kuhn-orgel Jesuitenkirche
 Heidelberg
 Organum Classics OGM 141031
 speelduur 66' – prijs € 20,00
 www.organum-classics.com

Heinrich Walther nam een Reger-cd op met een sandwichformule: tussen twee monumentale Fantasieën en Fuga's in programmeerde hij een arrangement van Regers *Symphonischer Prolog zu einer Tragödie* Op. 108. Dit werk, van oorsprong een ouverture voor orkest, heeft een tijdsduur van ongeveer een half uur en steekt daarmee zelfs Wagners ouvertures – die toch al bepaald niet kinderachtig zijn – in lengte naar de kroon. Misschien is het goed om eerst even stil te staan bij het verschil tussen absolute en programmatische muziek. Tijdens de Duitse romantiek waren er twee tegengestelde stromingen: de ene beschouwde muziek als een autonome kunst, die geen inmeniging van andere kunstvormen dulde. Een typische representant van deze stroming was Johannes Brahms. De andere stroming echter zag het juist als taak van de componist om het 'onzegbare' achter ieder kunstwerk tot uitdrukking te brengen in die éne kunstvorm die het onzegbare hoorbaar kan maken: de muziek. De typische representant van deze stroming was Franz Liszt en het bijbehorende genre is het symfonisch gedicht, een door Liszt in het leven geroepen kunstvorm. In het symfonische gedicht wordt gepoogd om de 'ultieme emotie' achter ieder kunstwerk in muziek te vangen. Het interessante is nu dat Reger in zijn orgelmuziek de lijn van Brahms volgde (muziek als autonome kunst) maar dat hij in zijn orkestwerken de visie van Liszt zeker niet afwees. Reger schreef met zijn *Böcklin-Suite* vier 'Tondichten' naar schil-

derijen van Arnold Böcklin: programma-muziek pur sang dus. En het interessante van deze cd is dat Heinrich Walther deze, voor organisten veelal onbekende kant van Reger, nu naar het orgel brengt. Het kan dus haast geen toeval zijn dat menige passage in deze muziek je aan Liszt doet denken. Bovendien is de uitstekende uitvoering door Walther de kennismaking meer dan waard! Zowel het schrijven van dit arrangement als het uitvoeren ervan moet echt een titanenklus zijn geweest.

In de beide grote Fantasieën en Fuga's van Reger laat Walther zich kennen als iemand die graag stevige tempi hanteert en daarmee vooral het onrustige en koortsachtige in Regers muziek optimaal voor het voetlicht brengt. Walther is duidelijk iemand die kiest voor de grote lijn en dat met veel overtuiging doet. Achter zijn uitvoeringen gaat een groot inlevingsvermogen en een enorme passie schuil; zelden heb ik de *B-A-C-H* zó indringend, onstuimig en overdonderend horen uitvoeren, zonder dat dit ook maar een moment ten koste gaat van de diepgang. Heinrich Walther koos voor deze opname nu eens niet voor een van de bekende grote Duitse pneumatische orgels van omstreeks 1900, maar voor het Kuhn-orgel (2009) in de Jesuitenkirche van Heidelberg, dat zowel in klank als dispositie geïnspireerd is op de Duitse romantische orgelbouw. Het orgel leent zich dan ook uitstekend voor deze muziek. Vooral de 32-voets registers van het pedaal leggen een fundament om 'u' tegen te zeggen. Wel heb ik een beetje moeite met de hoogste vulstemmen van het orgel, die Walther aan het einde van de zowel de Fantasie als de Fuga (met daarin de reprise van de Fantasie) over *B-A-C-H* bijtrekt. Want daarmee 'verraadt' het orgel zichzelf toch een beetje als een hedendaags orgel. Het ware beter geweest als Walther de verleiding had weten te weerstaan om niet het volledige tutti van het orgel te gebruiken. Een erg aantrekkelijke cd, deze schijf, die een schitterende uitvoering van twee grote en geliefde orgelwerken van Reger combineert met een ongehoord luisteravontuur op orgel. Ook de 24-bits opname van technicus Klaus Faika laat geen wens onvervuld.

'Gefundenes Fressen' voor Reger-liefhebbers!
 Lex Gunnink

